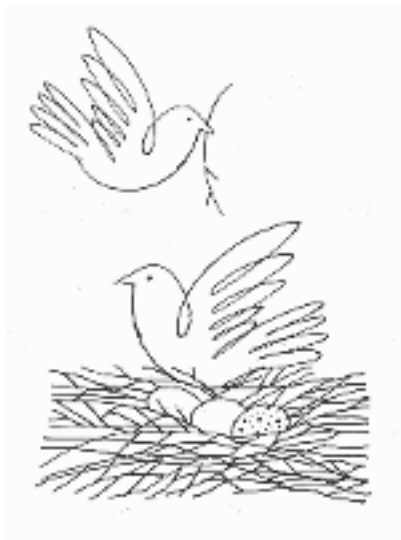

Из рук в руки, от сердца к сердцу

1⁽¹³⁾
2006

Я
Информационно-просветительское издание

Харьковская женская
организация «Крона»
ул. Артема 4, г. Харьков
Украина, 61002
тел.: +38 (057) 706-39-83
тел./факс: +38 (057) 714-35-94
www.krona.org.ua
krona@rider.com.ua

Тираж 1000 экз.
Издательский дом «Райдер»
пр. Гагарина 20, г. Харьков
info@rider.com.ua
тел./факс: +38 (057) 703-40-87
703-40-97
703-44-08

Харьковская женская организация **КРОНА**

ковчан. Важно, чтобы сформировалась крепкая команда единомышленников. Самое главное, к чему я буду всегда стремиться в своей деятельности, чтобы постоянно росла духовность нашего общества.

Мороз Светлана Степановна, подполковник МВД в отставке. Образование юридическое-экономическое. Кандидат в депутаты районного Совета от партии «Вперед, Украина!»

Как юрист-экономист, хочу реализовать свои профессиональные знания и многолетний опыт в направлении соблюдения законности, чтобы во всех делах и начинаниях законы работали на благо общества, а не клановых интересов. В деятельности депутата для меня наиболее значимыми являются вопросы создания условий для развития человека, конструктивный подход к решению возникающих проблем. Пройден определенный жизненный путь, который позволяет сравнивать и анализировать процессы преобразования в обществе. Мне бы хотелось изменить методы и привычные подходы к реализации власти, хотелось бы в рамках своей компетенции влиять на соблюдение норм закона. Это даст возможность изменить отношение людей к властным структурам, жителям района почувствовать свою сопричастность и заинтересованность в положительных преобразованиях на местах — в своем доме, на улице, в районе, городе, своей стране.

Какой Вы видите женщину-политика?

Довгополая Ольга Юрьевна: Женщина-политик — это личность, сочетающая в себе многие качества, в том числе женственность и гибкость, способность к компромиссам. Есть понятие шестого чувства — оно очень развито именно у женщин. Подсознательно женщина видит весь процесс в целом. К сожалению, женщин в политике очень мало. Политика вообще считается мужской деятельностью. И мало успешных женщин-политиков,

на которых можно было бы равняться. Не хочется становиться «железной леди». Я еще работаю над этой ролью, чтобы никого не копировать, остаться самой собой.

Куцинская Евгения Вячеславовна

Это правильно, что женщины идут в политику. Они ни в чем не уступают мужчинам. При равных умственных способностях и лидерских качествах женщина теплее, коммуникабельнее, выдержаннее.

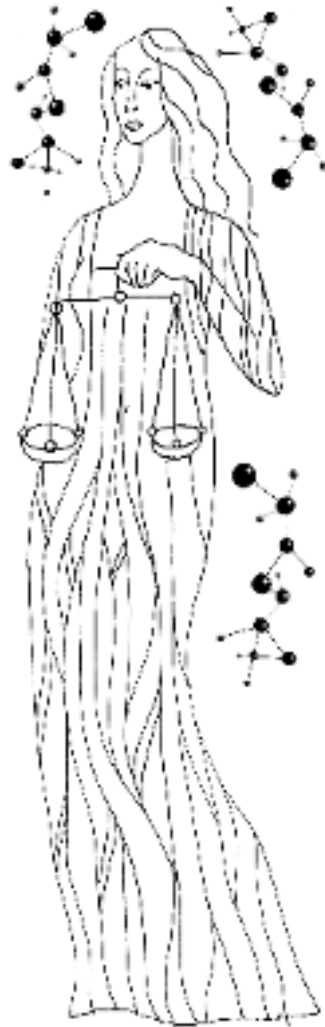
Лутчина Наталья Аркадьевна

Для меня — это легкость, умение преклещать людей, способность гасить негативные эмоции и принимать правильные решения. Рядом с такими женщинами и мужчины проявляют свои лучшие качества.

Мороз Светлана Степановна

Представление о власти у женщин и мужчин несколько различно. Мужчины в большей степени воспринимают власть с точки зрения логических процессов и реализации поставленных целей. Женщина привносит чувства, реализует свою потребность отдавать.

Приход женщин в политику — не посягательство на право мужчин вершить великие дела, а равноправное участие в этих делах, пробуждение энергии души, стремлений к реализации высоких и прекрасных целей на благо общества. Бог наделил мужчин и женщин различными качествами, разным мироощущением и восприятием жизненных процессов, различной возможностью реализации себя в этом мире. Но если нас связывает стремление быть полезными обществу, привнести свой вклад в его развитие, то объединение качеств и способностей мужчин и женщин усилит адекватность власти, ее эффективность. Возможно, именно в таком союзе кроется истинная сила взаимодействия двух великих и прекрасных половинок человечества, которая имеет все права и возможности изменять мир к лучшему.

Маскулінність / фемінність по-шведськи: виміри «іншої» культури (або рефлексії на тему «Чому мені подобаються шведи?»)

ТАМАРА Марценюк

координатор програм відділу міжнародних зв'язків Національного університету «Києво-Могилянська Академія», аспірантка кафедри соціології Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Одразу ж зазначу, що представлений матеріал ґрунтується, в основному, на 26-денному (червень-липень 2005 року) перебуванні у країні, про яку писатиму, численних включених спостереженнях та декількох глибоких інтерв'ю. Окрім того, якісні дані підкріплені 14-денним перебуванням на міжнародному молодіжному обміні (серпень 2005 року) у Росії разом з 10 шведами (зокрема, керуванням семінару на тему «Гендерна рівність»); спілкуванням з декількома шведками, які протягом весни 2005 року приїжджали до мого університету робити наукове дослідження; піврічним спілкуванням з шведськими студентами та викладачами, які є учасниками річного дистанційного курсу «Міжкультурне спілкування» в університеті Готланд, на літній триместр якого я якраз приїжджала до Швеції.

Чому саме Швеція? Протягом піврічного знайомства з культурою цієї країни вона здивувала мене рівнем своєї «інакшості». Це країна, де я почувся на дистанційному навчанні в найбільшому університеті найбільшого шведського острова Готланд, студіюючи міжкультурне спілкування. Окрім того, це мій перший досвід тривалого (майже місяць) перебування за кордоном, переживання «культурного шоку» та спроби адаптації до абсолютно «іншого» суспільства, з «іншими» цінностями та нормами поведінки. Звісно ж, «вони», шведи (які репрезентують Захід), відрізняються від «нас», українців (що належать до пострадянського простору — до Сходу). І це, в першу чергу, культурні особливості — як на рівні «видимих» артефактів, так і «невидимих» норм і цінностей.

Коли я збиралася до Швеції, то не мала жодного чіткого уявлення, що це за країна. Ну, хіба що знання про те, що у Швеції, як і в інших скандинавських країнах, чи не найкраща гендерна ситуація серед європейських країн, гендерні квоти, активна участь жінок у політичному житті. І це, напевно, все. «Інше» довелося пережити та відчувати вже на безпосередньому досвіді, який розпочався з величезного аеропорту Арланда та завершився на напівбезлюдному невеличкому острові, оповитому духом вікінгів та заїждженому велосипедистами поціновувачів природи.

Видимі речі неможливо не помітити одразу ж — це гарне знання англійської мови, яке демонстрували практично усі шведи різного віку, готовність допомогти з боку сторонніх людей, багато дітей вказівників, чистота приміщень та вулиць, багато дітей, особливо маленьких, на вулицях з батьками («ми», українці, називали навіть Швецію «країною — дитячим садком»), жінки без підбор, косметики і зачісок, чоловіки у світлому та/чи яскравому одязі, відсутність тютюнового диму у громадських місцях (з липня цього року у Швеції

прийняли закон про заборону паління у громадських місцях), зручний та швидкий громадський транспорт, який, до того ж, ходить за графіком. Наразі трохи про деякі культурні цінності, які я майже одразу ж помітила, і, напевно, саме вони призвели до «культурного шоку», не дуже приємного у психологічному плані відчуття здивування, дискомфорту, страху перед невідомим — «іншим» — та навіть депресивних настроїв. Мені здається, те, що найбільшою мірою мене дезорієнтувало у цьому «іншому» просторі, — це постійна можливість вибору, яку ставили перед тобою. Часто повторювані викладачами, адміністрацією та навіть колегами-шведами слова: «Якщо ти хочеш, то можеш це зробити, якщо ні — то ні». На тебе ніхто прямо не тисне, тобі пропонується вибір, хоча, звісно ж, певні правила існують. Їх дотримуються більшість людей, тому довіра у відносинах дуже важлива. Люди не замикають свої автомобілі, коли йдуть в супермаркет. В той же супермаркет вони беруть з собою свої сумки, їх не обов'язково залишати у спеціально облаштованих комірках. Вибір у діях та довіра виливаються у — я б сказала — найглобальнішу цінність шведської культури — толерантність. Шведи поважають твій вибір. При тому, вони не бояться демонструвати свій. Якщо ти не хочеш йти з ними святкувати одне з їхніх свят, то можеш не йти. Це твоє право. Вони не образяться. Якщо тобі не смакує їхня горілка, можеш не пити. Для мене, людини, вихованої на системі чи то відсутності вибору, чи то ситуації, коли вибір за тебе вже зроблено, було непросто не лишень сприйняти цю цінність, а й зрозуміти. Але чи можливо це? Знаєте, якій основній тезі мене навчали (і, гадаю, продовжать це робити) у Швеції на моєму дистанційному курсі — «іншу» культуру («іншого») неможливо до кінця зрозуміти. Але при цьому нас настирливо продовжують навчати можливостям міжкультурного діалогу. Діалогу без стереотипів та упереджень, без оцінки «іншого» відповідно до критеріїв «свого».

Але від «інакшості» нікуди не дінешся. Для мене ця шведська «інакшість» проявилася, в першу чергу, у вимірах маскулінності та фемініності. Дійсно, шведські та українські чоловіки і жінки доволі відрізняються між собою. Якщо звернутися до класифікації культур за Г. Гофштеде (Hofstede G. & Hofstede G.I. Cultures and Organizations: Software of Mind), а саме до одного з чотирьох вимірів — «чоловічої» та «жіночої» культур, то, власне кажучи, Україна та Швеція у даному випадку займають якраз протилежні позиції — Україна як радше «маскулінна» культура, а Швеція — як «фемінна». На прикладі двох сфер життя людини — публічної та приват-

Якщо для маскуліної культури прийнятним є чіткий гендерний розподіл на дві сфери — публічну, де домінують чоловіки, та приватну — де жінки, то у фемінній культурі ці межі розмиті

ною — і різних суспільних інституцій я спробую показати цю «інакшість», базовану на культурних особливостях. Але перед цим хочу зазначити, що в першу чергу впадають в око відмінності не між жінками, а чоловіками. Тобто, чоловіки більшою мірою є «іншими», інколи навіть «дивними».

Перший критерій диференціації маскуліних та фемінних культур за Гофштеде якраз віддзеркалює найсуттєвішу особливість «інакшої» маскуліності шведської культури. Так, у Гофштеде «чоловіча» культура характеризується тим, що «чоловік повинен заробляти гроші, а жінка — виховувати дітей», натомість для «жіночої» культури притаманне те, що «чоловік не обов'язково повинен заробляти гроші, він може займатися вихованням дітей». Таким чином, якщо для маскуліної культури прийнятним є чіткий гендерний розподіл на дві сфери — публічну, де домінують чоловіки, та приватну — де жінки, то у фемінній культурі ці межі розмиті. Чоловікам-шведам (які є представ-

никами фемінної культури) у публічній сфері дозволено поводитися так, як у маскуліній культурі поводять себе переважно жінки — наприклад, бути ніжними зі своїми дітьми, проводити з ними багато часу на вулиці. У кінці червня цього року я провела включене спостереження за мешканцями невеликого містечка Ферозюнд, де я проживала місяця. Люди зібралися у Музеї під відкритим небом святкувати одне з найбільших шведських свят — Мідзомме (дослівно — середину літа, на зразок Івана Купала в Україні). Звісно ж, кожне свято потребує приготування та участі в ньому. Що одразу ж мене вразило — керувала святом жінка-священик (у Швеції найпоширенішою релігією є лютеранство): вона розповідала про традиції, вела різноманітні ігри та заспівувала пісні. По-друге, в процесі приготування свята не було чіткого розподілу роботи на жіночу та чоловічу. Обоє статей однаковою мірою були залучені як до ламання гілок для виготовлення «дерева» у вигляді хреста (що в Україні традиційно вважається більше «чоловічою» роботою), що ставилося посередній галваніси, навколо якого потім усі танцювали та співали, так і до його прикрашання квітками (що, навпаки, є «жіночою» справою). Коли дерево поставили, і чоловіки, і жінки навколо нього танцювали та грали ігри. З приводу ігор теж дозволю собі зазначити, що до деяких з них, що з точки зору «нашої» культури є «чоловічими», як-от боротьба за допомогою мішків у вигляді подушок на дерев'яній колоді, жінки теж активно залучалися. А ще чоловіки плели вінки своїм коханим, що для української традиційної народної культури є неприпустимим.

Але шведи можуть бути «ніжними» не лише зі своїми дітьми, а навіть з однолітками, що є близькими друзями. Жорсткий «тілесний бар'єр» між чоловіками відсутній, тема гомосексуальності не є табуованою. Шведи інколи зачіпають її у своїх жартах, але не проявляють при цьому агресивної гомофобії. Складається враження, що для них дійсно «важливими є люди та оточення» (це ще один критерій «жіночої» культури за Гофштеде). Так, один швед похилого віку, у якого я брала глибинне інтерв'ю з приводу трансформації гендерних цінностей у шведському суспільстві, зазначив, що найбільша відмінність між Швецією та пострадянськими країнами полягає в тому, що «вони» (шведські чоловіки) мають можливість і бажання (що є навіть ще важливішим за перше) бути присутніми на родах своєї дружини, розділити з нею радість появи нового життя, надати їй моральну підтримку. Своїй дружині вони допомагають не лише у цьому. А наприклад, по господарству роблять чимало роботи. Готування їжі чи миття посуду не вважають сугубо «жіночою» справою, а радше допомогою, яку вони в змозі надати. Тобто, як бачимо, у приватній (домашній) сфері шведів встановилися радше паритетні відносини, що позбавляє шведську жінку від тягара «подвійної зайнятості». Якщо ж звернутися до таких доволі традиційно «чоловічих» інституцій для України, як церква та армія, то у випадку зі Швецією ми маємо зовсім іншу країну. Як я вже згадувала раніше, лютеранська релігія дозволяє жінкам бути священиками, не дивлячись на протидію католицизму. У армії жінки за бажанням можуть служити поряд з чоловіками. Це — вибір шведських жінок, до якого чоловіки ставляться з розумінням. Тому мене зовсім не здивував той факт, що серед декількох вартових королівського палацу у Стокгольмі я побачила жінку.

В освітню програму середніх шкіл включені курси, що дають змогу навіть шведам-підліткам досить непогано орієнтуватися у гендерній ситуації в країні. У школах, де, до речі, до 7 класу відсутнє оцінювання учнів, вивчають фемінізм та основи сексуальної поведінки. Отож, гендерна освіченість є обов'язковим елементом шкільної програми. В результаті «вони» виховують молодь, здатну критично аналізувати гендерну політику в країні. Так, 14-річ-

ний шведський юнак мені детально пояснив факт недавньої дискримінації у Швеції: хлопці сплачують за вхід до нічного клубу, дівчата — ні, та новий закон, де тепер усі однаковою мірою платять. Серед представників молодіжних субкультур — зокрема, байкерів, готів та «неформалів» — дівчата зустрічаються на рівні з хлопцями. Причому і тих, і інших у суспільстві не сприймають як девіантів, їх відверто не стигматизують, на них не показують пальцями.

Шведи пізніше вступають до університету та одружуються. Вони після школи займаються різними справами, заробляють гроші, подорожують багато, вивчають світ та себе. А вже потім (до 30 років), знаючи, чого хочуть, здобувають необхідну їм освіту. На них немає тиску миттєвої «успішності», яка проявляється у «нас», в першу чергу, вступом до вузу у 16 років. Страх невдачі спонукає багатьох робити швидкий і необдуманий вибір. Адаже для «чоловічої» культури за Гофштеде характерні декілька рис, пов'язаних з успіхом: «успіх — єдине, що є важливим у житті», «повага до тих, хто добився успіху».

Щодо шведських жінок, то у повсякденному житті вони одягаються переважно за принципом «зручності». У звичайних супермаркетах одягу практично неможливо купити «шпильки». Шведки майже не носять яскравого макіяжу та одягу — однак, це знову ж таки стосується буденної ситуації. Натомість, я б навіть сказала, що хлопці-підлітки носять більш різноманітний одяг, ніж дівчата відповідного віку. Окрім того, часто-густо можна зустріти шведських молодиків з фарбованим волоссям та з яскравим одягом. Обом статям однаковою мірою притаманне своєрідне відчуття «вітряності» та «недбалості» у стилі одягу, що створює відчуття того, начебто вони не докладають надто зайвих зусиль, аби виглядати привабливішими.

Причому в такій ситуації шведи все одно вважають, що у них гендерні проблеми існують та є актуальними. Що насправді жінки не мають реальної влади у суспільстві, навіть будучи представленими кількісно в органах влади. Шведи зауважують, що їхнє законодавство недосконале. Що, наприклад, татусям треба надати більшу відпустку по догляду за дитиною. А жінкам забезпечити реальний вплив на рівні державної політики.

Чесно кажучи, мене постійно переслідувало бажання зрозуміти «іншу» культуру. Культурні відмінності формують гендерні відмінності та «інакшості». Хоча, як виявилось, про «інше» набагато легше говорити/мислити, ніж про «своє». Я ще досі не можу відповісти на запитання — яка ж основна цінність «моєї» культури? А про Швецію, натомість, я майже впевнена з приводу їхньої толерантності. Мені здається, що діалог між «Я» та «іншим», «нами» та «ними», Заходом та Сходом може відбутися шляхом пізнання «себе» через «інших». Причому найціннішим я вважаю досвід саме безпосереднього зіткнення з «іншими», перебування у середовищі «інших», образно кажучи, «в полі». Зрозумівши «інших», ми краще зрозуміємо себе — чому ми такі? Чому більшість людей в Україні не усвідомлює явні гендерні проблеми у суспільстві? Яким має бути наш власний шлях до забезпечення прав обох статей? Запитань багато. Одне лишень обмеження я бачу у своїх

рефлексіях — я не можу відокремити того, що мені не подобається. Я також свідомо уникла паралельного аналізу української маскулінності та фемініності, відкриваючи простір для інших рефлексій та роздумів.

